

Adieu, groots firmament vol fonkelende sterren!

"Nu de wereld toch in brand staat en op zijn laatste benen loopt, heeft het nog weinig zin om het geheim te houden", zei hij: "en uit zichzelf zullen de mensen het ook niet meer vinden. Er zijn meer zaken te vertellen, maar ze hangen samen, uiteraard, en het meest tastbare en ook het meest zichtbare en bewijsbare van dat alles betreft, zoals je weet, de kosmos." Hij keek eens naar buiten, naar de grijze luchten boven de bomen, en zuchtte, alsof hij dacht: daar gaat hij dan, de kosmos!

"Is het een lang en moeilijk verhaal?", vroeg ik hem. Hij keek wat teleurgesteld op van mijn vraag, alsof zijn antwoord, dat tenslotte het antwoord bij uitstek was op de op de meest prangende aller vragen - hij keek op alsof zijn antwoord wat teveel van iemands tijd in beslag had kunnen nemen. Hij beantwoordde die indiscretie dan ook met alleen maar een lange minuut van stilte, en uiteraard ging ik niet weg en wachtte ik geduldig, terwijl het helemaal tot me doordrong hoe dom mijn opmerking wel was geweest. Maar ook hij had geen keuze: er was behalve ikzelf geen interviewer meer die hem aan bod kon laten komen, en dat wist hij ook: wij moesten allen roeien met de riemen die we hadden en dat probeerden we nu ook te doen.

"Je weet beslist", zo begon hij uiteindelijk, "dat alles in het heelal onderhevig is aan de zwaartekracht?"

"Dat heb ik ooit vernomen", antwoordde ik: "zelfs het licht zou een valbeweging maken".

"Precies", zei hij, "zelfs een lichtstraal buigt af waar zij bijvoorbeeld een planeet passeert, en daarover wilde ik het hebben, ik zal je niet onledig houden met overbodigheden. Maar eerst dan toch nog dit..." Ik zette me schrap.

"De Copernicaanse revolutie, dat ken je wel?"

"Al van gehoord", zei ik: "Gaat dat niet over de overgang van het geocentrisme naar het heliocentrisme? De aarde draait rond de zon in plaats van andersom?"

"Zo wordt het toch verteld", zei hij, "al moet men opmerken dat de rondgang van de aarde om de zon niet mag verward worden met het draaien van de aarde om haar eigen as, want dát is wat de illusie veroorzaakt dat de zon om de aarde draait. Indien men van op de zon altijd dezelfde kant van de aarde zou zien, zoals wij van op aarde altijd dezelfde kant zien van de maan, dan zouden wij er misschien nog steeds niet achter gekomen zijn dat het allemaal in beweging is. Voor ons zou de zon daar dan hangen, altijd op dezelfde plaats, en onze dag zou eeuwig duren, alvast aan één kant van de aarde. De achterkant zou nachtelijk blijven, koud en onbegroeid. En misschien zou ook de zonnkant door een gebrek aan afwisseling geen leven kunnen dragen. Maar hoe dan ook zouden we de beweging die we maken niet meteen kunnen zien. Je weet overigens toch wel dat men de ganse kosmos perfect kan beschrijven vanuit de veronderstelling dat de aarde onbeweeglijk in het centrum hangt?"

Ik had daar nog nooit bij stilgestaan, maar wat hij opperde leek mij niet in strijd met de intuïtie: men kan zich indenken dat men zelf niet beweegt terwijl al de rest om zich heen draait, en wellicht zijn er wetten te vinden die dat dan allemaal toelaten en die dat zelfs noodzakelijk maken.

"Zo'n wereldbeeld is weinig elegant", zei hij, "maar theoretisch is het misschien niet helemaal uit te sluiten. Maar wat ik je nu ga vertellen, is alles behalve ver gezocht: het gehoorzaamt perfect aan de wetten van de fysica, en als ik je het verhaal doe, dan zal je verstomd staan dat men daarvoor tot nog toe alom blind blijkt te zijn geweest."

Ik wist niet of ik hem begreep, ik had er geen idee van wat hij van plan was te gaan vertellen, maar de openbaring die dan volgde, klonk me vanzelfsprekend in de oren en ongelooflijk tegelijkertijd.

"Licht is onderhevig aan de zwaartekracht", zo herhaalde hij zijn woorden van zo-even: "Een lichtstraal vormt geen rechte maar zij buigt. En omdat zij vertrekt van op de massa van de ster waaraan zij ook ontspringt, is het dan ook in de richting van haar eigen oorsprong dat ze afbuigt. Ben je hiermee akkoord?"

Met deze woorden kon ik het niet oneens zijn en ik knikte.

"Een lichtstraal die langs een planeet voorbyschiet, zal zich een weinig naar die planeet toe neigen. De banen die lichtstralen beschrijven zijn geen rechten, trouwens net zoals de banen die andere projectielen beschrijven, zoals bijvoorbeeld een voetbal. Een lichtstraal die op de zon vertrekt, zal zich buigen in de richting van de zon, precies zoals een bal die ik de lucht in schop, terug zal keren naar de aarde."

"Dat lijkt mij heel correct te zijn", antwoordde ik.

"Een lichtstraal die op de zon vertrekt, zal een kromme beschrijven welke uiteindelijk naar de zon terugkeert", zei hij.

"Dat zou ik niet kunnen tegenspreken", gaf ik toe.

"Een lichtstraal die van de zon afkomstig is, keert na een reis door de ruimte naar de zon terug, of althans naar de ruimte in de omgeving van de zon."

"Zeer zeker", antwoordde ik.

"Een lichtstraal die in een spiegel schijnt, doet dat trouwens ook", zei hij: "zij keert terug, en als de spiegel loodrecht op de straal

staat, dan keert zij terug naar haar plaats van oorsprong. En stel eens dat wijzelf met een zaklampje die lichtstraal door de ruimte joegen, terwijl wij niet eens zouden weten dat er spiegels in de ruimte hingen, dan zouden wij beslist denken dat de schijnsels die ons vanuit de ruimte tegemoet kwamen, van derden afkomstig waren, terwijl zij de reflecties waren van onze eigen zaklampjes."

"Waarschijnlijk zouden wij dat dan denken, ja", zo moest ik toegeven.

"Als wij met een zaklampje in die spiegel daar schijnen", zei hij, "dan hebben wij het uiteraard direct door dat de terugkaatsing van onze eigen lamp afkomstig is: de bewegingen die wij met onze zaklamp maken en de teruggekaatste verlopen immers quasi gelijktijdig, niet?"

"Vast en zeker", zei ik.

"Maar als die spiegels ergens héél ver in de ruimte hingen", zo ging hij nu door, "dan zouden zij beslist een geruime tijd onderweg kunnen zijn, nietwaar?"

"Vast en zeker", zo herhaalde ik: "Zij zouden secondenlang onderweg kunnen zijn. Dagenlang. Jarenlang..."

"Vele lichtjaren lang zouden zij door de ruimte kunnen reizen vooraleer terug te keren naar hun plaats van oorsprong", zo vervolledigde hij mijn zin: "Hoe groter de massa van de zon waar zij vertrokken, des te rapper zouden zij terugkeren", zei hij, "want des te groter was de aantrekkingskracht, des te sterker de afbuiging van de vertrekkende én terugkerende stralen".

"Het lijkt mij dat ik dat ten volle moet onderschrijven", zei ik, en reeds vermoedde ik de omwentelingen die nu niet lang meer op zich zouden laten wachten.

"De nachtelijke sterrenhemel", zei hij, en hij herhaalde het en liet zijn woorden uitdijen zoals het heelal zelf: "de nachtelijke sterrenhemel..."

"De nachtelijke sterrenhemel?", zo probeerde ik hem tenslotte op een welvoeglijke manier uit zijn verzonkenheid terug te halen.

"Wat een kostelijke illusie!", zei hij, mij aankijkend alsof hij zelf van een andere planeet kwam.

"Hoezo een illusie?", probeerde ik het nog tegen te houden.

"Al die lichtstralen die hier vertrekken: maken zij niet een wijde kring door de lege ruimte?", zo vroeg hij mij.

"Dat heb je net uitgelegd", antwoordde ik.

"En keren zij na hun reis niet weer naar ons terug?"

"Zeker", zei ik.

"En krijgen wij dan niet eenzelfde valse indruk die we ook kregen als we met zaklampen op verre spiegels in de ruimte schenen?"

Ik verwonderde me er ineens over hoe moeilijk het wel was om een volstrekt logische gedachtengang te voltooien als die leidt naar een conclusie die in tegenspraak blijkt met datgene wat wij altijd al hebben geloofd.

"Denk je ook niet dat die vele sterren die wij in de nachtelijke hemel kunnen zien, gewoon teruggekeerde stralen zijn van onze eigen zon?", zo voltooide hij de redenering die mij volstrekt onschuldig leek terwijl ik ze wantrouwde, meer nog dan het grootste kwaad dat een mens belagen kan: het kwaad van de

onwaarheid.

"Ik weet het niet", zei ik verward.

"Ik weet het wél", zo sprak hij me nu tegen en ik had geen wapen meer om deze strijd te voeren: "Ik weet het wel, en let goed op want dit is nog maar een allereerste begin. Wat wij om ons heen zien, is slechts de reflectie van onszelf: de sterren zijn reflecties van onze eigen zon, de mensen om ons heen zijn niets dan spiegels, en ook de geschiedenissen die wij proberen te doorgronden staan niet buiten ons, zij liggen binnen in de kelders van onze ziel verscholen. Maar met het einde van de wereld is de tijd gekomen dat zich het binnenste naar buiten keren moet: het Zijn zelf gaat nu aan het kotsen, de walging is van start gegaan, de duivel rekt en strekt zich, overschouwt zijn land, wordt vrijgelaten voor een tijd van duizend jaar zoals ons al de heilige geschriften leren..."

"Verontschuldig me", zo onderbrak ik hem, "maar dit kan ik niet meer beamen. Ik vind uw conclusies ronduit ongehoord!"

"Dat zijn ze ook", zei hij: "En mijn verhaal is nog niet af, veel meer zaken immers zijn tot vandaag nog ongehoord!"

En toen hij dit gezegd had, begon het luid te regenen, zodat men reeds na relatief korte tijd de indruk kreeg dat het een zondvloed was die opstak. Dat kon men overigens allang verwachten, overeenkomstig de meest klassieke en eenvoudige theorieën: opgewarmde luchten nemen zeeën water in zich op, die er bij een algemene afkoeling weer uit vallen. Zijn mond bewoog nog, maar er leek geen geluid meer uit te komen, de regen sprak in zijn plaats en hij sprak zo overtuigend dat hij alom gehoor vond en dat de mensen overal verzonken in een diepe slaap, waarin zij kennelijk een en al oor werden voor dat ene, ware en overdonderende verhaal.

(J.B., 23 februari 2011)